

נאום הר הצופים

**נאום רא"ל יצחק רבין, רמטכ"ל
ששת הימים, בקבלת תואר
ד"ר כבוד באוניברסיטה
העברית ב-29 ביולי 1967**

ביראת כבוד עומד אני לפניכם, מורי הדור, כאן, במקום הקדום ומלא ההוד הנשקף אל בירת הנצח שלנו, וצופה אל פני במוותיהן של קדמוניות עמנו. ביחד עם אנשים דגולים אחרים, שבוודאי ראויים הם לכך מאוד, מבקשים אתם לחלוק לי את הכבוד הגדול בהעניקכם לי את התואר דוקטור לפילוסופיה לשם כבוד. הרשו לי לומר לכם את אשר עם לבי:

רואה אני את עצמי כאן כנציגם של אלפי מפקדים ורבבות חיילים שהביאו למדינה את הניצחון במלחמת ששת הימים, כנציגו של צה"ל כולו.

יכולה השאלה להישאל, מה ראתה האוניברסיטה להעניק דוקטור של כבוד לפילוסופיה דווקא לחייל, כאות הוקרה על פעולותיו במלחמה?

— מה לאנשי צבא ולעולמה של האקדמיה — המסמלת את חיי התרבות?

— מה לאלו העוסקים לפי מקצועם באלימות ולערכי הרוח?

אלא שרואה אני בכבוד, שהנכם חולקים באמצעותי לחבריי אנשי הצבא, הכרה עמוקה שלכם בייחודו של צה"ל, שאינו אלא ביטוי לייחודו של עם ישראל כולו.

מוסכם ומקובל בעולם, שצה"ל שונה מצבאות רבים אחרים. אף-על-פי שמשימתו הראשונה במעלה היא המשימה הצבאית והביטחונית, הוא נוטל על עצמו שורה ארוכה של משימות המכוונות לענייני שלום, לא לחורבן כי אם לבניין ולהאדרת כוחה התרבותי והמוסרי של האומה.

מפעלנו החינוכי ידוע לשבח ואף זכה להוקרת האומה כולה בהעניקה לצה"ל את פרס ישראל לחינוך בשנת תשכ"ו. הנח"ל, המשלב את עבודת הצבא עם עבודת האדמה, מורות הספר, הנרתמות למפעלי פיתוח חברתי, וכיוצא באלה הם רק מספר דוגמאות לייחודו של צה"ל בתחום הזה.

אולם, היום באה האוניברסיטה, ומעניקה לנו תואר של כבוד כאות הכרה ביתרוננו הרוחני והמוסרי של צה"ל דווקא בלחימה עצמה, שהרי הגענו למעמד זה כתוצאה

כאן, בהרים סביב לה, נפלו מאות מלוחמי "הראל". גם היום 44 שנים אחרי, מלווה אותי פקודתו של שמעון אלפסי, שצעק: "הטוראים לסגת, המפקדים נשארים לחפות!" ואני רואה כאילו היה זה היום את שורת המתים, המונחת בקריית-ענבים, את שלדי המכוניות השרופות מול בית מחסיר, את המשאיות הבורעות בבאב אלואד, ואת אלפי בני ירושלים היוצאים אלינו לקבל את שקית הסוכר, את כף האורז ואת ג'ריקן המים. לילה לילה קברנו את מתינו ושוב יצאנו אל הדרך, שרבים מאתנו — לא חזרו ממנה. [— — —]

מבחינתי האישית, מלחמת ששת הימים סגרה את המעגל. את החשבון, והחזירה אותנו הביתה, על מנת שלא לעזוב לעולם.

אומרים: לניצחון הרבה אבות, הכישלון הוא יתום. לניצחון הזה היו הרבה אבות ובראש ובראשונה, ומעל כולם, 180 חיילי צה"ל — צנחנים, שריונאים מחטיבה 10 וחיילי חטיבת ירושלים, שחיהם תמו כאן, אל מול חומות העיר. שותפים לניצחון ולכאב גם הורי הנופלים, הרעיות, הבנים והבנות, האחים והאחיות. אני יודע שלילותיהם טרופי שינה ואין להם נחמה, אפילו לא בשחרור ירושלים. אני רוצה להעלות כאן את זכרם של שני מנהיגי העם בעת ההיא, שאינם עמנו היום, וחסרים לכולנו היום: ראש הממשלה, לוי אשכול, ושר הביטחון, משה דיין, זכרם לברכה. תבונתם המדינית ומנהיגותם הצבאית הביאו את צה"ל לניצחון במלחמת ששת הימים. חוב של כבוד כולנו חבים להם.

כמי שירושלים היא חלק מרכזי בקורות-חייו, כמי שליווה את חבריו, שנפלו בדרך אל העיר, כמי שהיה רמטכ"ל של חיילי צה"ל בהסתערותם כדי להציב את דגלי ישראל על אבני הכותל, הייתי רוצה, שכאן, בעיר שראתה אלפי שנות געגועים ויסורים, כאן יגיעו לקצם הסכסוכים בינינו לבין שכנינו, וכאן בירושלים של זהב, ייתממו חוזי השלום. תהיה זו, אולי, נחמה פורתא למשפחות של גיורא אשכנזי, ושל שלום סאלם קלף ושל חבריהם, שנתנו את חייהם על עיר זו, ולאלפי הנופלים במערכות ישראל.

מן המערכה הכבדה, שאף כי נכפתה עלינו, יצאנו ממנה בניצחון, שהפך כבר היום לפלא.

המלחמה היא עניין קשה ואכזרי בעיקרו, מלווה בהרבה דם ודמעות. אך דווקא במלחמה זו, שעברה עלינו, באו לידי ביטוי גילויים מופלאים ונדירים של אומץ לב וגבורה, בצדם של גילויים אנושיים של אחווה ורעות ואפילו שארירות.

מי שלא ראה אנשי צוותו של טנק, הממשיכים בתקיפה והסתערות כאשר מפקדם הרוג ורכבם פגוע קשה, חבלנים שסיכנו חייהם למלט חברים הפצוע בשדה מוקשים, מי שלא ראה את הדאגה ותזזית המאמץ, שמגלה חיל האוויר כולו, כדי לחלץ טייס שצנח בשטח אויב – אינו יודע מהי מסירות של חבר לחבר.

העם כולו עמד נפעם ורבים אף בכו לשמע הבשורה על כיבוש העיר העתיקה. הנוער הצברי, קל וחומר החיילים, אינם נוטים לסנטימנטליות ומתביישים לגלותה ברבים. אולם, מאמץ הלחימה, החרדות שקדמו לה – תחושת הישועה והנגיעה שנגעו הלוחמים הישר לתוך לב-לבה של ההיסטוריה היהודית, הבקיעו את קליפת הבושה והנוקשות ועוררו מעיינות של רגש והתגלות רוחנית, הצנחנים שכבשו את הכותל – עמדו נשענים עליו ובכו. וסמלית, זו תופעה נדירה, שספק אם יש רבות כמותה בתולדות העמים.

אין מרבים בצה"ל לדבר בנוסחאות נמלצות כאלו, אך ההתגלות של השעה הזאת בהר הבית, גדולה מהרגלי הלשון, שהרי היא הבליטה אמת עמוקה זו כברק. זאת ועוד. צהלת ניצחון אחזה בעם כולו, אף-על-פי-כן, נתקלים אנו יותר ויותר בתופעה מוזרה בקרב עדת הלוחמים עצמם. אין הם יכולים לשמוח בלב שלם, ויותר מקב של עצב ותדהמה נמסכים בחגיגתם, ויש אפילו שאינם חוגגים כלל. הלוחמים בקווים הקדמיים, ראו במו עיניהם, לא רק את תפארת הניצחון, אלא גם את מחירו, חבריהם נפלו על ידם, מתבוססים בדמם. ויודע אני, שהמחיר הנורא, ששילם האויב, נגע אף הוא עמוק בלבם של רבים מהם. ייתכן, שהעם היהודי מעולם לא חונק ולא הורגל לחוש שמחת הכיבוש והמנצח, ולכן הדבר מתקבל ברגשות מעורבים.

במלחמת ששת הימים היו גילויי גבורה הרבה מעבר להסתערות החד-פעמית הנועזת, המתפרצת ללא הרבה חשבונות.

במקומות רבים מאוד, התחוללו קרבות ארוכים ונואשים. ברפיח, באל-עריש, באום-כתף, בירושלים ברמת הגולן. במקומות אלו וברבים אחרים התגלה הלוחם של צה"ל בגבורת רוח ואומץ שבהתמדה, שאין איש, שלא יעמוד משתאה מול התופעה האנושית המדהימה והמרהיבה הזו.

מרבית אנו לדבר על מעטים מול רבים. במלחמה זו, אולי לראשונה מאז פלישת צבאות ערב באביב תש"ח ומלחמות נגבה ודגניה, עמדו יחידות צה"ל בכל הגזרות, מעטים מול רבים, ומשמעותו שקבוצות קטנות יחסית של לוחמים נקלעו לעתים לתוך ים של ביצורים ערוכים

ועמוקים, מסובבים מאות ואלפי חיילי אויב, כשעליהם לחתוך ולהבקיע שעות רבות בתוך ים סכנות זה, גם לאחר שתנופת ההסתערות הראשונה, התנופה המלהיבה נמוגה, ונשאר רק ההכרח להאמין בכוחנו, ובלית ברירה שלפנינו ובייעודה של המלחמה, ולהעלות את כל משאבי הכוח הרוחני, כדי להמשיך וללחום עד סוף המסילה.

כך הבקיעו ופרצו השריונאים בכל הגזרות, כך לחמו הצנחנים ברפיח ובירושלים, כך פינו אנשי חיל ההנדסה שדות מוקשים עמוקים תחת אש האויב. הפלוגות שבקעו את הקווים והגיעו לסוף הדרך, לאחר לחימה של שעות על שעות, כשהם חותרים הלאה והלאה ומימינם ומשמאלם נופלים חברים רבים והם הולכים הלאה קדימה – רק קדימה! הפלוגות האלה נישאו על גבי ערכים מוסריים, על גבי מאגרים רוחניים לא על גבי הנשק או הטכניקה הקרבית.

תמיד תבענו את הטובים ביותר לשורותיו של צה"ל. כשאמרנו – הטובים לטיס, וזה ביטוי שהפך למושג, לא התכוונו רק לבחינה הטכנית ולכשרון הכפיים. התכוונו לכך, שעל מנת שיהיו טייסינו מסוגלים להביס את כל חילות האויב של ארבע מדינות תוך שעות ספורות, חייבים להיות להם ערכים של טוב מוסרי, ערכים של טוב אנושי.

הטייסים שפגעו במטוסי האויב במידה רבה כזו של דייקנות עד שאין איש בעולם מבין איך זה קרה ומחפשים לדבר פירושים טכנולוגיים בתחומי הנשק הסודי, השריונאים שעמדו והכו באויב אף כאשר איכות ציודם נחות היה, הלוחמים בזרועות האחרות של צה"ל שיכלו לאויב בכל מקום על אף עדיפותו וביצוריו, כל אלו לא גילו רק אומץ קרב וקוראות, אלא אמונה עזה בצדקתם, ידיעה שרק החלצותם האישית על הגדולה שבסכנות, תביא לארצם ולמשפחתם את הניצחון, שאם לא יושג, פירוש הדבר – כליה.

זאת ועוד. בכל הגזרות בלטו בעדיפותם המפקדים של צה"ל בכל הדרגים, על פני מפקדי האויב. התושייה, התבונה, הנכונות, כושר האילתור, הדאגה לחייל, ובעיקר, ההליכה קדימה לפני פקודיהם: כל אלה אינם טכניקה, או עניינים של חומר. אין להם הסבר סביר, אלא במונחים של הכרה עמוקה במוסריותה של מלחמתם.

גילויים אלה ראשיתם ברוח וסופם ברוח. התעלותם של לוחמינו לא בזכות הברזל באה אלא בזכות התודעה של שליחות עליונה, של הכרה בצדקת ענייננו, של אהבה עמוקה למוולדת ושל הכרת התפקיד הקשה שהוטל עליהם – להבטיח קיום האומה במולדתה, לקיים – ואפילו יהיה זה במחיר חייהם – זכותו של עם ישראל לחיות חייו במדינתו – חפשי, עצמאי בשלום ובשלווה.

צבא זה שעמדה לי הזכות לעמוד בראשו בעת המלחמה הזו, מהעם בא ואל העם חוזר – עם המתעלה בשעת דחק ואשר יכול לכל אויב בזכות רמתו המוסרית, הרוחנית והנפשית בעת מבחן.

כמייצגו של צה"ל, בשם החיילים כולם, אני מקבל בגאווה את הוקרתכם.